

A BUDŌ¹ ÁLTALI NEVELÉS, KATONAI SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS II.

EDUCATION BY BUDŌ, MILITARY PERSONALITY IMPROVEMENT II.

A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses katonái számára a nemzetközi szerepvállalásaiból adódó – mind a szövetségesi, mind az ENSZ ill. az EU zászlaja alatt folyó háborús és nem háborús – katonai műveletek teljesítése magas fokú felkészültséget, rátermettséget követel. A feladatok sikeres végrehajtása, valamint a résztvevő állomány biztonsága megköveteli, hogy a hazai felkészítés magas színvonalon történjen, és befogadjon olyan új elemeket is, amelyek által a kiválasztott katonák képesek lesznek a stresszhelyzetek, téthelyzetek során is adekvát cselekvéssel reagálni.

Ezen képességek kifejlesztéséhez hozzájárulva hívom segítségül a japán közép- és *Edo*-kori *budō*-elméletet, az ott kialakult korokon átívelő eszmeiséget és erkölcsi normákat, amelynek értékeit a japán társadalom és a világ a 20. század vége felé kezdett újra felfedezni.

Az írás részletesen elemzi a *budō* általi nevelés eszközzrendszerét, a képességfejlesztés eme sajátos útját.

A cikk kiemelten foglalkozik a harcművészetek gyakorlásának katonai szempontból is lényeges személyiségfejlesztő hatásával, kiemelve azon értékeket, amelyek az évtizedes elszánt gyakorlás eredményeképpen a kívülálló számára csodált, a szakember számára elvárt, prognosztizálható képességbeli kiválóságot jelent. Ezek minőségi javítása hosszútávon nagymértékben segítheti a Magyar Honvédség személyi állományával szemben támasztott magas fokú követelmények teljesítését.

Due to the international commitments of both of professional and contract soldiers of the HDF, their role in the war and not war type operations under the aegis of the UN and the EU, requires high level of preparation and aptitude. The successful completion of tasks, as well as the security of the participating forces requires the domestic training to be of high level and it should include new elements that would help the chosen soldiers to react and act adequately in stressful situations and in combat

As a contribution to the development of these abilities, I intend to seek help in the theory of *budō*, which is a Japanese theory of the Middle ages and the age of *Edo*. At the end of the 20th century the spirituality and moral norms of those times continued to exist, their values were rediscovered not only by the Japanese society but by the entire world.

In my work I thoroughly analyze the educational system of *budō*, the specific methods of its development of aptitude.

The article deals specifically with the practice of the art of war, the importance of personality development from the military point of view, too, emphasize those values that, as a result of years of practice, have been perceived as a wonder by the outsiders. However, for a specialist, it is an expected and predictable excellence of abilities. In the long term the development of quality can help to fulfill the high level requirements for the personnel of the Hungarian Defense Forces.

¹A japán kifejezések leírására a cikkben a nemzetközileg használt Hepburn-féle átírást alkalmaztam, és a szótövet dőlt betűvel jelöltem. Néhány japán szó, kifejezés, a magyar nyelvben már meghonosodott, ezért ezeket külön nem jelöltem.

Budō – japán szó, fogalomkör, amelynek jelentése: követni a harcos hagyományt az élet és a halál mindennapokban megélt valóságából, és ebből eredően a mozgás kultúráján keresztül a személyiség fejlesztését, kiteljesítését tekinti fő céljának. A *budō* a harcművészettel kapcsolatosan mindazt a szellemi és gyakorlati örökséget kifejezi, ami a japán közép- és *Edo*-kori időszakból származik.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2011.
4. évfolyam 3. szám

FÜLEKY András

NEVELÉSI MÓDSZEREK GYÖKEREI A KÖZÉP- ÉS EDO-KORBAN

A harcosok fiai már legzsengőbb koruktól kezdve szamurájokhoz illő nevelést kaptak, következésképpen megismerkedhettek az osztályuk szempontjából leglényegesebbnek tűnő két tudománnyal: a magas szintű kultúrával – főképp az írással és a kínai klasszikus művekkel – valamint a fegyverek használatával.

A nevelés során az erkölcs a kínai mintára átvett konfucianus-tanokon nyugodott, igen erős volt a szülő, főként az apa joga. A konfucianizmus szigorú hierarchikus szabályokat tartalmaz, ahol mindenkinek tudnia kell a társadalomban betöltött helyét és szerepét. A harcosnak kötelességtudónak, eltökéltnek, önfeláldozónak kellett lennie. Tisztelnie kellett az idősebbet, szüleit, de főként urát. Ahhoz, hogy mindezeket megértse, és elsajátítsa a fegyverforgatás mellett a kalligráfia művészetét is, speciális neveltetésben kellett részesülnie az erre a feladatra nevelkedő gyermeknek.

A 14. század elejéről származó *Gempei Seisuiiki* krónikának írója *Okazaki Bunzo* – egy hűbérúr fiának nevelője – a következőket írja:

„Midőn a gyermek öt- vagy hatesztendő lett, megtanítottam, hogyan kell tartani a kis íjat meg a finom bambusznyilakat, és hogyan kell célba löni velük dámvadra és nyulakra, és megtanítottam, hogy megülje a lovat, és hajszolja a dámvadakat és a nyulakat...”

A szamurájok, akik becsületbeli ügyüknek tekintették, hogy fiaikat maguk neveljék, mindenekelőtt igyekeztek a gyermek elméjébe vésni a hűség és a bátorság eszméjét, amely majd lehetővé teszi számukra, hogy idővel ők is nevükhöz méltó szamurájok legyenek. Ámbár úgy tűnik, hogy közülük sokan kissé elhanyagolták a kultúra ápolását a katonai tudományok miatt, mégis akadtak olyan harcosok, akik roppant büszkék voltak tudásukra, és olykor elvállalták egyes templomok, szentélyek védnökségét, amelyek később iskolák és fontos kulturális központok lettek. Gyermkeik a harci mesterség folytonos gyakorlása közepette, mintegy tízéves korukban kerültek e monostorokba, ahol négy-öt esztendő töltöttek, miközben igen nagy erőfeszítésekre kényszerültek. A nap szútra olvasással kezdődött, majd délig szépírási gyakorlatok következtek. Ebéd után különböző olvasmányokkal, ezt követően testgyakorlással foglalkoztak. Végül az este a költészetnek és a zenének volt fenntartva. Az utóbbit a legférfiasabbnak tartott hangszereken, a harántfuvolán, illetve az egyes fuvolán művelték. Az olvasmányok régi történetek, harcos krónikák voltak, valamint törvénykönyvek, mint amilyen az 1232-ben érvénybe lépett *Johei Shikimoku*, de gyakran forgattak nevelő hatású maxima gyűjteményt is, mint például a *Dojikyō* (Előírások gyermekek számára), vagy a *Sanjikyō* (Három írásjelből álló epigrammák). Valamennyi mű az ifjú szamurájok elméjének csiszolására volt szánva.²

Egy másik forrás³ a következőket írja e sajátos nevelési formáról. A szamuráj családok gyerekei már születésüktől fogva egy harcos kultúrában nevelkedtek. A gyermeket már csecsemőkorban egy kis kardtalizmánnal ajándékozták meg. Hároméves korban kezdték el megtanulni a vívás alapjait, fakardok segítségével. Ötévesen estek át az első hajvágáson, és egy igazi kardot is kaptak ajándékba. Ezt *mamorigatanán* neveztek és önvédelemre szolgált. A legfontosabb beavatási szertartásra tizenhárom és tizenhat évesen került sor, ez volt a *genpuku*. Ekkor kapták az első frizurát, egy kardot (*wakizashi*) és egy páncélt. Ekkortól joguk volt *katanát* is hordani, de ezeket általában a *sayához* erősítették egy zsineggel, hogy így akadályozzák meg a véletlen előrántást. A fejük elülső részéről leborotválták a haját, a hátul megnőtt hajukat pedig beolajozták és varkocsba fogták. Életük hátralévő részében ezt a viseletet meg kellett őrizniük. Szégyennek számított ezt a varkocsot elveszíteni. Amint felnőtté váltak, elvárták tőlük, hogy apjukat a csatába kövessék. Mindennek az alapja a gyermekkori szigorú nevelés, a gyermeki elkötelezettség magvának elültetése a fiatal utódban. Ha nem mutatott kellő tiszteletet, megbecsülést háza, klánja és földesura iránt, nem követte a *bushidō*-t. Ha pedig nem követte, nem lehetett értékes tagja a szamuráj rétegnek, sőt nem mondhatta magát igaz harcosnak sem. Merészség lenne azonban azt állítani, minden *bushi* követte az íratlan szabályok által szegélyezett utat. Nyilvánvaló, hogy nem

² FRÉDÉRIC, Louis: Japán hétköznapijai a szamurájok korában 1185-1603. Bp.: Gondolat Kiadó, 1974. pp.39-40.

³ LOUIS, Thomas – ITO, Tommy: Szamuráj, a harcos törvénykönyve. Hn.: Reneszánsz Könyvkiadó Kft., 2008. pp.58-61.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2011.
4. évfolyam 3. szám

FÜLEKY András

kizárólag csak karakteres vezetőkkel dicsekedhettek. Mindazon által a szamuráj személyiségét leginkább neveltetése határozta meg, amely egyfajta speciális oktatási módszert jelentett. A harcosnak születendő fiúgyermek nevelése már kiskorában elkezdődött (ld. dór nevelés). Tudatosan olyan viselkedési normákat alakítottak ki benne, ami később az urával való protokoll fenntartásában hasznára válhatott hasonlóképpen, mint a fegyverforgatás elsajátítása. Követendő jellemvonásokat mintáztak neki, ezek útján formálták személyiségét. Fontos volt érzékennie a helyes és helytelen cselekedetek, gondolatok közötti különbséget. Ebben az esetben ez a jó és rossz kettősségének látását, és értelemszerű megkülönböztetését jelenti. Gyermeki korban az alárendeltség szerepét volt szükséges megtanulni, vagyis azt, hogyan viszonyuljon szüleihez és más rokonaihoz. Mára valamelyest veszített jelentőségéből ez, valószínűleg a régi értékek és nevelési módszerek háttérbe szorulása miatt. A világ más eszméket, példákat állít az emberek elé és ezeket látszólagos értékekkel telíti.

A család anyagi helyzetétől függött, hogy egy ifjú szamuráj milyen képzésben részesült. Az alsóbb osztályok fiai a falusi iskolákban sajátították el az alapvető ismereteket, szamuráj képzésüket pedig közeli férfirokoniak vállalták magukra.

Hangsúlyt kapott a nevelés terén a szülő is. Mindenekelőtt gyermeke bátorságát kellett felszítania, nem szabadott féltve, a világtól elzárva nevelnie, mert félnékké válhatott, és tudata mélyén beidegződve megbújhatott nemcsak a félelem, de a bizonytalanság, a gyengeség is. Ez szégyenteljes jellemvonásnak minősült egy szamuráj családban.

A kimondott szavaknak ereje van, ezért egy szamuráj nem fecseghet meggondolatlanul. El kell fednie érzelmeit a világ elől, ez jelen korunk tipikusan japán mentalitását tükrözi.

Egy *bushi* által kifejezett tisztelet már abban is megnyilvánul, hogy amikor beszélget, nem tesz illetlen mozdulatot (láb vagy kéz összekulcsolása), nem vált szót álltában az előtte ülővel, kihúzott egyenes tartásban társalog.

A történelmi időkben a hagyományos szemléletű *budō*-képzésben mindig szem előtt tartották, hogy a felkészülés élet-halál harcra történik, tehát a fő cél az ellenség elpusztítása volt. A *bushi* kora gyermekkorától kezdődő nevelése, erkölcsi értékkövetése mindezzel összhangban alakult ki. Egészen a második világháború végéig a *Bushidō* volt a japán nevelés értékmérője (*bunbu ryudō* - kétrétű ösvény - a polgári és katonai nevelés egysége). A szellemi és erkölcsi nevelés alapja a vallás volt, a *bushik* képzésére a zen buddhizmus eszmerendszere szolgáltatta a legjobb alapot.

A *koryū budōban*⁴ nincs értelmetlen versengés, hiszen az összecsapásban a győzelem az étellel, a vereség a halállal volt egyenlő. Az elsődleges szempont a harci hatékonyság, és hozadékként a személyiség fejlődése volt.

A *budō* felbecsülhetetlen értékű öröksége a *dōjōba* belépéskor feltétlen tiszteletet, a tanítás teljes elfogadását és helyes viselkedést követel meg. A régi iskolákban bizony minden nap bizonyítani kellett azt, hogy a tanítvány méltó a *ryūhához*, a mesterhez, és a tanítás fogadására.

A *bushik* neveltetését, majd későbbi felnőtt életét világi és vallási szempontból is szigorú erkölcsi elvek szabályozták. Míg napjaink egyes harcművészeti ágaiban sem illendő a szentély irányába néznie a talpnak vagy a gyakorló fegyver hegyének és élének; régen a csatlós sem aludhatott úgy, hogy lába, ura irányában nézzen, valamint hogy fegyvere hegye vagy éle afelé irányuljon. Egyszóval a merev erkölcsi előírások adták a gerincét a kornak. Egyrésztől szabályokhoz ragaszkodva, precíz odafigyeléssel élték hétköznapjaikat, másrésztől ideákat teremtettek, hogy el tudjanak rugaszkodni a monotonitástól. Rendkívül egyszerű életet próbáltak élni, a régi értékeket tartották szem előtt, kissé durva modorúak voltak, éppen ez különböztette meg őket a *kugetól* (udvari aisztokrácia). Lenézték a renyhe, kényelmes életmódot folytatókat. E néhány fontosabb momentum, ami alapját képezi a mai japán társadalmi szokásoknak, és ami tovább él a modern *budō* ágakban is.

A szülői nevelés az egyike azon fontos tényezőknél, amelyek befolyásolják az egyén társadalomban betöltött szerepét, személyiségének formálódását, erkölcsi érzékének kialakulását. Régen ennek az átadási útja tradicionálisan ment végbe, apáról fiúra szállt. Ehhez hasonlóan, a harcművészetekben maradtak meg legészrevehetőbben ezek a

⁴ *koryū budō* – régi, az elmúlt idők harcművészetére használatos kifejezés, szó szerint régi iskolát jelent.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2011.
4. évfolyam 3. szám

FÜLEKY András

módszerek, értékek, formalitások. Itt ütközik ki legszembetűnőbben a jelen és a múlt erkölcsének, gondolatvilágának találkozása és életre kelése. Valószínűleg felgyorsult világunknak köszönhetően már nem öröklődik át oly mértékben a samuráj-mentalitás szellemi hagyatéka, de jelzi, hogy a modern ember az ősi hagyományokhoz próbál ösztönösen újra és újra visszatérni egy-egy harcművészet gyakorlása által. Éppen ezért jelent a *budō* gyakorlása a pusztán önvédelmi készség fejlesztésén túl a személyiség számára hasznos szellemi értékeket is.⁵

A *Sengoku Jidai*⁶ időszakában (1467-1603) samuráj iskolákat hoztak létre, amelyekben képzett oktatók adták át ismereteiket. A tehetőcs családok fiait ezekbe az iskolákba küldték, hogy irodalmat és művészetet, valamint neves mesterektől harci gyakorlatokat tanuljanak.

A békés *Tokugawa*-korszakban még fontosabbá vált ezeknek a készségeknek az elsajátítása, hiszen a samurájoknak szegényes juttatásukat valamivel ki kellett egészíteniük. Ez éles kontrasztban állt a korai idők gyakorlatával, amikor a polgárháborús időszak állandó csatározásai miatt a katonai készségek kaptak kitüntetett szerepet. Ebben az időben szép számmal akadtak írástudatlan harcosok is.

Ha a samurájok éppen nem hadjáraton vettek részt, akkor idejük nagy részét harci készségeik csiszolásával töltötték. Azt is tudták, hogy a harcművészetek mesteri elsajátítása nem kizárólag a fizikai erőttől függ. *Harageit* (szellemi koncentráció) fejlesztettek ki, és megtanulták megfelelően összpontosítani a testi energiáikat is.

A fiatal samurájok először a kardhasználat alapjait sajátították el. Ekkor valódi kardot használtak, de elképzelt ellenfél ellen. Majd párt alkotva *bokutōval* (fakard) vagy *habikivel* (éleetlen fémkarddal) gyakorolták az összecsapást. A gyakorlófegyverek használata sem volt teljesen veszélytelen. A tanulók nem viseltek páncélzatot, és a gyakorlófegyverek gyakran súlyos zúzódásokat, esetenként csonttöréseket is okoztak.

A *Meiji*-restauráció valós fordulatot jelentett az oktatás, nevelés területén is. 1867 előtt a japán oktatás demokratikus jellegű volt, azaz bárki járhatott a társadalmi helyzetének megfelelő oktatásra. A japáni nemes, samuráj iskolája a *juku* és a *dōjō* volt, tantárgyai pedig a történelem, földrajz, matematika, hadászat, erkölcsstan, *jiu-jitsu*, botvívás, kardvívás, lovaglás. Az iparos és kereskedő réteg iskolatípusa az úgynevezett *Terakoya* iskola volt, amelyben többnyire buddhista papok tanították a gyermekeket írni, olvasni, számolni, Buddha és Konfuciusz tanításai szerint.

Az 1868-as fordulat utáni japán oktatási szisztéma valóban demokratikus lett. Az első hat elemiből négy osztály elvégzése kötelező volt, amely után léphettek a különböző közép-, ill. felső iskolákba. Továbbra is jellegzetes eltérés, hogy nem volt úgynevezett vallás, hanem helyette erkölcsoktatás folyt. Testnevelésként európai hatásra már játékok, svéd torna, katonai gyakorlatok voltak, de a *jiu-jitsu* és vívás is szerepeltek a századforduló japán oktatásában. A testnevelés szorosan kapcsolódott a *bushidō* által közvetített samuráj értékekhez, szinte minden felsőbb iskola rendelkezett önálló *kendō* csoporttal.

A 20. század derekán, Japánban a második világháborúra történő felkészítés is igen korán, már az iskolapadban megkezdődött. Ezt a célt szolgálták az iskolai nevelés elvei, de még a művészet is ennek volt alárendelve. A történelmi és ideológiai alapokon nyugvó iskolai nevelés végsőkéig való felhasználása jellemezte ebben az időszakban a japán neveléspolitikát. A felnövekvő generáció számára ez rendkívül eredményesen táplálta a hitet a császárban, a Mennyei Birodalom (tk. Japán) és önmaguk nagyságában, ami egyfajta küldetésstudatot kialakított bennük.

Mindehhez nagyon ügyesen használta fel a vezetés a *budō* értékeit, mind annak nevelésre gyakorolt hatása, mint egy letűnt kor iránt ébredő romantikus vágy táplálta nacionalista érzelmek terén. A társadalom militarista szellemiségben történő szemléletformálását szolgálta a katonai erényeket törvényként megfogalmazó „erkölcsi kódex”, a *Bushidō*, amelynek gyökerei Japán középkoráig nyúlnak vissza. Az *Edo*-kori békeidőszak beköszöntével a harcos felfogás

⁵ SZMANDRA Tamás: A gyakorlás általi jellemformálás és a mögötte rejlő tudatfolyamatok rendszere a *shotokan* karatéban. Bp.: Szakdolgozat (TKBF) 2006. pp. 17-25.

⁶ *Sengoku Jidai* – a hadakozó fejedelmek időszaka, a japán történelemben.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2011.
4. évfolyam 3. szám

FÜLEKY András

végletekig letisztult formában, a *bushidō* szellemiségében tört felszínre, amelynek legfontosabb alaptételei a határtalan hűség, a halál kérdésének spirituális megközelítése és a kikezdhethetetlen erkölcs. Ezeket a ki nem mondott, le nem írt, legfeljebb a gondolatokban és történetek tanulságaiban rejtő szabályokat az élet alkotta, és gyűltek össze íratlan lovagi erkölcsi szabályok formájában, és amelyeket a *bushūknak* be kellett tartaniuk a mindennapi életben és hivatásuk gyakorlása közben.

Ebben az időszakban a pedagógia palettáján jelentős szerepet játszott a *kendō* és a *dzsúdó*. Ezek a harcművészeti ágak a katonai alapképzés részei is voltak. A második világháborút megelőző időszakban számos híres *budō* mester került kapcsolatba a katonasággal, rendőrséggel. Volt azonban több olyan *budō* mester is, aki nem tudott azonosulni az állami vezetés militarista elveivel és szélsőséges, az országot háborúba sodró szándékával.

Egy japán mondás szerint: „A katonai kötelesség nehéz teher, a halál könnyű pehely.”

Tehát a japán hadvezetés számára a *budō* értékeinek – mint életvitel és lelki hozzáállás – nacionalista eszközként való felhasználása nagyon eredményes volt. A katonai vezetés saját céljai szolgálatába állította a régi idők örökségét és mindezen *bushidō* értékeket ismét követendő példaként tüntette fel.

Korunkban a katonai kiképzés legfontosabb momentuma, hogy a lehető leghitelesebb módon visszaigazolást kapjunk a technikáink hatékonyságát illetően. Ez jelentősen növeli az önbizalmunkat is, amely visszacsatol az adott technika adott helyzetben történő kétséget kizáró, bátor alkalmazásához is. A japán történelemben az 1603 utáni időszakban hasonló kérdések merültek fel a harcművészetet gyakorlók körében, mint a mai modern hadviselés kiképzőiben, tudniillik, hol nyerhetünk visszaigazolást, hogy a kiképzésünk, a megtanult és begyakorolt technikai repertoárunk valóban éles helyzetben is teljesíthető lesz, és az elménk sem hagy cserben. Ugyanis egészen más teljesíteni az adott gyakorlatot a *dōjōban* (értsd: gyakorlótér) és egészen más a harctéren.

A *budō* mára jóval több, mint egyszerű küzdősport, minthogy a *budō* kifejezés *dō* jele szellemi utat is jelent. Japánban szinte mindenki sportol. Az iskolák az első osztálytól az érettségiig kötelezően sportoltatnak minden diákot, és ehhez a feltételek is adottak. Egy teljesen átlagos iskolában is számos sportot lehet űzni, közülük a harcművészeteket is. Az iskolák sportklubjai rendszeresen összecsapnak egymással, hogy a diákoknak legyen lehetőségük felmérni erejüket. tudásukat éles helyzetben is, nyaranta pedig országos versenyeket rendeznek, amelyeket sokszor a TV is közvetít. Ezzel a gyerekek lézengésre való szabadideje és erőtartaléka szinte teljesen fel is emésztődik. Japánban az oktatás-nevelés egyik legfontosabb célja, hogy a testet és a lelket egyaránt fejlesszék. Erre a *budō* ideális lehetőség, hiszen a fizikai nehézségek megedzik a lelket is. A szigetországban, noha a *budō* szerepe és népszerűsége a második világháború óta egyre csökkent a nyugati, főleg amerikai versenysportokhoz képest, még mindig nagy tisztelet övezi egyes harcművészeti iskolák magas fokozatú, nagy tudású mestereit. Mivel egy kitűzött céltól való meghátrálást, vagy egy verseny feladását ebben a kultúrában megalázó dolognak tartják, ezért ez mindenkit arra sarkall, hogy amit életében felvállalt, azt végig is vigye, és közben kihozza magából a maximumot. Talán ez is közrejátszik abban, hogy a *budō* életre szóló nehézségeit egyre kevesebben vállalják fel, mindamellett, hogy a hivatásos *budō* oktatók anyagi lehetőségei, jövedelme sok esetben igen alacsony.⁷

A BUDŐ ÁLTALI NEVELÉS ESZKÖZRENDSZERE

A *budōban* nem annyira ellenfélről, hanem inkább küzdőtársról beszélhetünk. Azon *budō* ágakban, ahol versenyeket rendeznek, a szellemiség jelentősen eltérnek a nyugati sportversenyekétől. Adott esetben nem is a társammal, hanem elsősorban önmagammal kell küzdenem, önmagamat kell a társammal folytatott küzdelem során továbbfejlesztenem és tökéletesítenem. Önmagunk legyőzésének sokkal nagyobb a jelentősége. Mások gyengéit hamarabb észrevesszük, mint

⁷ FERBER Katalin: Mindenki szellemi kalauza. Bp.: József Műhely Kiadó, 2009. pp.170-172.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2011.
4. évfolyam 3. szám

FÜLEKY András

a sajátjainkat. Azaz saját magunk megismerése, a gyengeségeinken, gyarlóságainkon való felülkerekedés jóval nehezebb feladat, mint a másik legyőzése. Ehhez az önmegismeréshez, ehhez az önfejlesztéshez, ehhez az önmagunk megtalálásához vezető egyik legjobb út a *budō*. Ebben a folyamatban küzdőtársunk valójában inkább a segítők, mint az ellenfelünk. Ez magyarázza talán, hogy a *dōjō* hangulata teljesen más, mint a sport-edzőtermeké. A kölcsönös tisztelet, a kölcsönös odafigyelés, a tapasztaltabbak, és ennél fogva nagyobb felelősséget érzők folyamatos és rendszeres irányítása mellett folynak a nem kis fizikai megterhelést jelentő foglalkozások. A kimerítő gyakorlatok, a véget nem érő ismétlések és technikai finomítások közepette is érezhető az összetartozás, a szellemi közösség.

A *dōjō* mindennapjaiban még Japánon kívül is teljesen természetes az egymás felé történő meghajlás. A társadalmi ranglétrán elfoglalt hely szerint, ha az etikett úgy kívánja, mélyen meghajolnak egymás előtt. Ez az európai társasági szokásoktól idegen, szolgálalkúséget feltételez, míg Japánban a másik ember tiszteletének és saját maguk méltóságának kifejezése.

Hatalmas előnye a *budō*nak - legalábbis bizonyos fajtáinak -, hogy tulajdonképpen nem kötött életkorhoz. Annak ellenére, hogy komoly fizikai megterhelést jelentő gyakorlatsorokat kell a végtelenségig ismételni, mégis egy jó mester irányítása mellett a fizikai terhek adagolása egyénre szabott lehet. Nem kevesen életük delén túl fognak hozzá a *budō* valamelyik ágának űzéséhez, abban a reményben, hogy e tevékenység testi és lelki hozadéka segíteni fogja őket életvitelük megváltoztatásában. Így tehát a *budō* olyan különös jelenség, amelyben test és lélek fejlődése és kölcsönhatása elválaszthatatlan. Ezt fejezi ki szemléletesen *Miyagi Godsun* intése is:

„Ha érzelmeid emelkednek, akkor fogd vissza a kezedet; ha a kezed emelkedik, akkor fogd vissza érzelmeidet.”

Ez az intés sokatmondóan foglalja össze a *budō* lényegét: az egyensúly megtalálása, a képesség kifejlesztése, hogy képes legyél uralkodni az érzelmeiden csakúgy, mint a mozgásodon.⁸

A japán kultúra lényege abban is megmutatkozik, hogy amikor a japánok egy feladatra felkészülnek, nemcsak intellektuálisan tervezik meg azt, hanem a technikák elsajátítása alapján felkészítik lelküket is. A *budō* technikája az önnön természetem, azaz emberi formám tökéletesítése felé vezető folyamat. Ezért a technika a szellemmel válik egységessé, és az alanyi feltételre tevődik át a hangsúly.

A *budō* szemszögéből nézve a *keiko* (gyakorlás) célja a *kata* (forma) tökéletesítése. A *kata* egy bizonyos fizikai, technikai megérzés, amely a tapasztalat útján adható át. Így a *kata* technikáiban benne van a *katát* megalkotó emberi tényező, amelyet nem lehet mennyiségi egységgel meghatározni. A *budō*ban a *mohō*, azaz a másolás, az imitáció, vagyis a tökéletesítés, egyesek szerint a technikák mechanikussá válását jelenti, amely az egyéni fejlődést gátolja, bár ez a nézet vitatható. Ugyanis nemcsak a *budō*, de az egész tradicionális japán kultúra erre a *mohō*ra, a tökéletesítésre fekteti a hangsúlyt. Ennek az az oka, hogy a tökéletesítés folyamata nem más, mint a technika és a lélek múltbeli egyesítésének jelenbe történő áthelyezhetősége. Így a tökéletesítéssel az élőlények alapvető energiáját, az életerőt is áthelyezhetjük a jelenbe. Ezt rejtik a *katák*. A tökéletesítés a *budō*ban nem azt jelenti, hogy mechanikusan adjuk át az objektív dolgokat, hanem azokat szubjektív technikaként adjuk át. A *kata* gyakorlása az emberi belső út fejlesztésének próbája. Ennek folyamatos ismétlése a valós értelemben vett ego, azaz az én lényegével kötődik össze. Ezután elhagyva a *mohō*t, amely ebben az esetben az utánzást jelenti, saját magamtól leszek képes az általam kialakított technikát gyakorolni, ez pedig az embert egységében látó *budō* gondolatmenete.

Amikor a tanulási folyamat elején vagyunk, tehát amikor még csak a pusztán technikákat próbáljuk elsajátítani, akkor – akár a *budō*ról, akár a sportról beszélünk – tulajdonképpen a tudat irányítja a testünket. Fizikai létünk, testünk, egyre inkább a gondolatunk által válik mozgathatóvá, végül pedig teljesen a tudatalatti erők által. Ez a dualitás a test és a lélek kapcsolatáról szól, amely végül egyesül. Azonban nehéz helyzetekben feltétlenül jelentkezik a félelem, a bizonytalanság,

⁸idézetek HIDASI Judit: A *Budō* - egy út a japán kultúra megismeréséhez című előadásából (Budo Kulturális Fórum, SOTE TF, 2002.02.23.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2011.
4. évfolyam 3. szám

FÜLEKY András

az idegesség. Ez olyan, mint amikor a sportolás során egy tökéletesen kidolgozott izom nem a megfelelő módon kezd el működni. A pszichológia nézőpontja szerint: az érzelem, bár azt hittük önálló, és közvetlen kapcsolatban nincs az izomzattal, egyszer csak hatással lesz fizikai teljesítőképességünkre, mozgásunkra. A lélek munkálkodása és a test működése között már nem áll fenn harmónia, ezért a modern sportokban ezt a problémát kell feloldani. A testi és fizikai tréningen kívül szükséges a lélek edzése is. Pontosabban fogalmazva, az eddigi modern sportokban az izomerő fejlesztése volt a célpont, hiába látták fontosságát a versenyhelyzetekben az összpontosításnak, a koncentrációnak, az élénkségnek, az éberségnek, az ösztönös tudatalatti érzelmeket nem tartották fontosnak. A *budō* hagyományos fizikai oktatása, a tudattól különálló tudatalatti autonóm idegi funkció bekapcsolása, azaz a fizikai gyakorlás a lélek teljesítőképességét szeretné megerősíteni, hiszen hiába vagy birtokában a leghatékonyabb technikáknak, ha azt nem megfelelő felfogásban alkalmazod, nem leszel eredményes.⁹

A keleti harcművészetek nagy előnye a nyugati sportokkal szemben a hozzájuk társuló filozófia által, a személyiségformáló hatás. A *budō* jelentős fegyelmező, szervező erő. Az a tartás, lelki többlet, fegyelem, amelyre a *budō* gyakorlásával szert tesz az ember, egész élete folyamán lelki támaszt, belső erőt jelent, és erre különösen nehéz időkben kiemelten szükség van.

Az ismeretek elsajátításában és feldolgozásában alapvetően két ellentétes megközelítési módot ismerünk. Az egyik az egész felől közelít a részhez, a másik pedig a rész felől az egészhez. Míg egyes kultúrák képviselői a valóságot és az ismereteket a maguk teljességében ragadják meg és abból törekednek esszenciát kivonni, addig más kultúrák a relevánsnak gondolt részek felől, azaz analízáló módon kívánnak az ismeretek komplexitása felé eljutni.

Az első típust nevezi a japán kultúrakutató *Hayashi Kichiro* professzor analóg, míg a másodikat digitális típusú kultúrának. Az analóg, japán világszemlélet elfogadja a világot olyannak amilyen, vagyis a maga teljességében érzékeli és tárolja az emlékezetében. Intuícióra támaszkodik és nem rációra. Ezzel szemben a digitális világszemlélet talaján a valóság és az ismeretek meghatározása, kategorizálása és elemzése iránti igény oda vezet, hogy a valóság csak akkor értelmezhető, ha előbb megértjük. Ez a szemlélet hatotta át az európai tudományos gondolkodást és szolgált alapul a filozófiaelméletek kibontakozásához. Érdekesség, hogy a japánoknál az analóg szemlélet a dolgok megismerésére, feldolgozására, és tárolására szorítkozik, és az alkalmazási szakaszban, sajátos módon sokszor átcsap digitálisba. Lefordítva pl. egy project során az előkészítési szakaszban minden homályosnak, bizonytalannak és képlékenynek tűnik, addig a megvalósítási szakaszba lépve minden percre és fillérre pontosan megvalósul.

A *budō*ban – mint általában a legtöbb hagyományos japán művészeti ágban – a formától vezet az út a mélyebb megismeréshez. A fizikai élményektől a szellemihez. A bejárando út - ami végül is az önfejlesztés és önmegismerés reményével szolgál - nem az európai kultúrában hagyományos irányban halad. Míg Európában sokszor a megértés és a megértetés sokszor megelőzi a tevékenységet magát, addig a *budō* esetében a tevékenységen keresztül jutunk közelebb a megismeréshez. Ráadásul nem valami külső erő hatására, hanem önmagunk fejlesztése révén, önmagunk tökéletesítése útján. Ez a folyamat igen küzdelmes, igen hosszadalmas, ugyanakkor hallatlan erőket szabadít fel az emberben, felruház egy olyasfajta szellemi és lelki tőkével, ami későbbiekben számos nehézség, feladat megoldásában segíthet. Azáltal, hogy lelkiileg erősebbek, és magabiztosabbak leszünk, a külvilág gondjaival is könnyebben birkózunk meg. Válságos életszakaszokban jelentős támaszt nyújt a folyamatos gyakorlás lehetősége és a közösséghez tartozás ereje. Még egy hatalmas előnye van a *budō*nak, a legtöbb esetben életkortól függetlenül lehet gyakorolni.¹⁰

A *budō* által történő megismerésben, a gondolkodás és cselekvés közötti interkulturális különbségek erősen megmutatkoznak. A gondolkodás síkján az európai és angolszász absztraktív-deduktív stílushoz képest a japán (*budō*) gondolkodási stílus konkrét-induktív jellegű. De ugyancsak jelentős a különbség a cselekvés síkján az offenzív,

⁹ idézetek YOKOYAMA Katsuhiko: *A Budō értéke napjainkban* című előadásából (Budo Kulturális Fórum, SOTE TF, 2002.02.23.)

¹⁰ HIDASI Judit: *Vissza Japánba*. Bp.: Terebtes Kiadó, 2003. pp.58-61.

FÜLEKY András

probléma-megoldó és akadálylegyőző, valamint a sors akaratába belenyugvó, a dolgokat megtörténni hagyó defenzív ázsiai stílus között. A mentális programozás közötti különbségek adják a kulturális sajátosságok jelentékeny részét. Az, hogy milyen „mentális szoftvert” sajátítottunk el saját kulturális neveltetésünk során, egész életünkben meghatározó lesz a tekintetben, hogy hogyan szerezzük, dolgozzuk fel és tároljuk az ismereteinket. A *budō* képzés többek között erre is nyújt életre szóló útvalót.¹¹

A huszadik század első éveitől számítható a *budō*hoz később sorolt harcművészetek elterjedése, többek között a dzsúdó és a *karatedō*.

A második világháború rövid időre megszakította e harcművészetek fejlődését, mert többségük gyakorlását hosszú évekig tiltották Japánban.

Párhuzamosan Japán második világháború utáni felemelkedésével, egyre jobban ismertté, népszerűvé és elterjedté váltak az amerikai, és európai eredetű sportok is. Sőt, napjainkra azt lehet mondani, hogy a baseball, a golf, a kosárlabda és a labdarúgás alkotják a japániai által gyakorolt sportok 80%-át!

A második világháború vége előtt, a militarista Japánban, néhány évtizeden át találó lehetett az a kifejezés, hogy Japán kelet poroszának tekinthető. Ma azonban, mivel az állami berendezkedésben nyoma sincs annak a hangulatnak, ami jellemezte az adott időszakot, már kissé sántít, félreérthető a kijelentés. A japán militarizmus csúnyán kihasználta azt, amit a japán nép fegyelmezettsége alatt érteni szoktunk. A katonai fegyelem valóban egyik fajtája a fegyelemnek. Ha azonban valaki a fegyelmet mindenáron a katonai rendszerrel hozza kapcsolatba, az egyrészt nagyon kevés ismerettel rendelkezik a japán népet illetően, másrészt a személyiségformálásnak is csak egy szűk szeletét ismeri és a kiindulási alapot is rosszul választja meg. A rendszeret, a tekintély elismerése, az adott szó hűségese megtartása a katona kiváló erénye lehet, de az a társadalom, amely a katonai szolgálat idejére halasztja ezek elsajátítását, nagyon nagy társadalmi veszteséggel dolgozik, mert mindezt sokkal jobban el lehet érni a családban, az iskolában. Hogy a japán közvéleménynek ez nemcsak hallgatólágos felfogása, hanem hivatalosan elfogadott álláspontja, azt mi sem bizonyítja jobban, mint a japán állami költségvetés, amely a háború végétől megszakítás nélkül közel a dupláját fordítja a közoktatásra, a hadi kiadásokhoz képest.¹²

Mára a japán kormányzat – elfogadva a nyugati sportok pozitív, életmód formáló hatásait – megpróbál tenni valamit a hagyományos *budō*-orientált testmozgás ifjúságnevelés segítéséért, felélesztéséért. Talán a legfontosabb érv az, hogy a *budō* fizikai és szellemi, erkölcsi vonatkozásai nem különíthetők el egymástól. Ezt a célt tűzte zászlójára a hazánkban 2001-ben megalakult Budo Kulturális Fórum magyar tagozata is.

A HARCMŰVÉSZETEK HATÁSA A SZEMÉLYISÉG FORMÁLÁSÁRA

Mielőtt alaposabban megismerkedünk a *budō* gyakorlásának jótékony hatásaival, feltétlenül meg kell említenem, hogy más, nem japán harcművészetek is hasonló előnyökkel rendelkezhetnek, azonban gyakorlati tapasztalatom a *budō* kultúrköréből ered, ezért továbbiakban is erre fogok támaszkodni.

Személyiségnek nevezzük a konkrét embert, mint a társadalom tagját, aki meghatározott fizikai és pszichikai sajátosságokkal rendelkezik.

Az ember pszichés tulajdonságait szemlélve, figyelembe kell venni, hogy tökéletesen változhatatlan, állandó és rögzült emberi személyiségről nem beszélhetünk. A személyiség sajátosságai állandó változásokban, fejlődésben, alakulásban vannak és csak viszonylagosan állandóak és rögzültek az adott személyiség viszonylatában.

Bizonyos személyiségvonások már a születéskor kialakulnak. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ember kész

¹¹ HIDASI Judit: *Vissza Japánba*. Bp.: Terebtes Kiadó, 2003. pp.66-67.

¹² KANAZAVA József: *Még egy szót Japánról*. Bp.: Filum Kiadó, 1998.p.205.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2011.
4. évfolyam 3. szám

FÜLEKY András

érdeklődéssel, képességekkel, jellemvonásokkal jön a világra. Ezek a tulajdonságok az ember egyéni életében és tevékenységében állandóan változnak. Ugyanakkor azonban az ember már születésétől fogva rendelkezik bizonyos idegrendszeri felépítettséggel, főleg ami az agy szerkezetét illeti, az idegrendszer meghatározott erejével, kiegyensúlyozottságával és az alapvető idegi folyamatok mozgékonyosságával (izgalom és gátlás). Ezek alapján jön létre a továbbiakban az ember pszichés tulajdonságainak fejlődése és alakulása, köztük az egyéni sajátosságok, adottságok kialakulása is. Ezekről az adottságokról függ az emberi képességek, temperamentum és a jellem további fejlődése. Nem végszempontú határozzák meg azonban ezeknek a jellemzőknek az alakulását, nem ez az egyetlen fő feltétel, amelytől az ember egyénisége függ. Az adottságok között vezető helyet foglal el a felsőbb idegtevékenység típusa, az idegrendszeri típus azonban nem marad állandó az emberi élet folyamán, hanem lényeges változáson megy keresztül a nevelés és a kiképzés hatására.

Következésképpen az ember egyénisége (jellem, érdeklődés, képességek...) annak ellenére, hogy sokban függ a vele született tulajdonságoktól, mindig magán viseli az ember életútját, a kiképzés és a nevelés során keletkező hatásokat. Elmondhatjuk, tehát, hogy az ember a kiképzés és a nevelés során válik személyiséggé.

Japánban úgy tartják, hogy 46. életév felett válik valaki érett személyiséggé. Kialakul a rendíthetetlen jellem és egyéni, kreatív megoldások születnek a felmerülő problémákra. A versenysportban ugyanakkor a győzelemhez kifejlesztett ösztön hátrányt jelenthet a személyiség kiteljesedésében.

A *budō*ban a legfontosabb kitalálni, megérezni az ellenfél következő mozdulatát. Ehhez tapasztalatra van szükség. Például a *kendō*ban, a küzdelem során fenn kell tartani az optimális távolságot az ellenféltől (*maai*), miközben a középvonal (*chokusen*) birtoklásával kontroll alatt kell tartani az ellenfelet. Ha érzed a *maai*-t és a középvonalat, akkor ösztönösen meg fogod érezni a támadásra legalkalmasabb pillanatot is, ahol a szellem, a kard és a test egységben lesz. De ha tudatosan keresed ezt a pillanatot, egyre kevésbé leszel sikeres. Ez az, ami olyan erősen jellemzi magát a *budō*t.

A *budō* által előrehaladott korban is fejleszthetőek a képességek. Akár 50 évbe is beletelhet, mire elsajátítod a *budō* alapjait, amihez a tested használad. 60 éves kor után az ember alsó teste gyengülni kezd. Ezek után egyre jobban hagyatkozol az értelemre és a szellemiségre. 70 éves kor után már az egész test gyengülni kezd, ekkorra viszont kifejlődik a tudat megzavarhatatlansága. A danvizsgák sora valójában az elme trenírozása.

A *budō* a tökéletességre vezető út, ami egy egész életre szól. A tiszta tudat fenntartása a legfontosabb, így mindig rugalmasan tudsz reagálni a körülötted zajló eseményekre.

Tehát a *budō*ban a legfontosabb dolog a rugalmas elme, amely képessé tesz arra, hogy felismerjük gyengeségeinket és kitarító gyakorlással le is győzzük azokat. A *budō* megtanít arra, hogy milyen felemelő dolog kitarással és munkával végigmenni az általunk választott úton.

A szellemi kontroll, a kritikus pillanatok legnehezebb erőfeszítései: a kardod úgy mint cselekedeteid is elárulják szellemi állapotodat. A kard az elméd. Teljes szívvel szembe nézel az ellenfeleddel, vagy az élet feladataival, miközben elméd zavargásait a minimumra kell csökkenteni. Ez a fajta kettősség, elválasztás a legnehezebb feladat.

A harcművészetben és az életben is haladó, tapasztalt személynek tekinthető az, aki a kihívást jelentő feladatokra a szükséges felkészülésen túl már képes támaszkodni korábban megszerzett ismereteire, tapasztalataira, ami így magabiztosságot is ad.

Röviden vegyük sorra, hogy a *budō* általi jellemformálás milyen személyiségbeli jegyeket erősít: közösségbe történő beilleszkedés, alkalmazkodás képessége, kiegyensúlyozottság, konfliktustűrés, konfliktuskezelés, jó problémamegoldó képesség, elhivatottság képessége, fegyelmezettség, monotónia tűrés, terhelhetőség, stressz tűrő képesség, fizikum, magatartásbeli kiválóság, kötelességtudat, tökéletességre törekvés, megbízhatóság, önállóság, szilárd döntési képesség, megújulási képesség, fejlődési igény, értéket teremtő és értékeket hordozó személyiség.

A *budō* több évtizedes elhivatott gyakorlása – legyen az bármelyik hiteles alapokon nyugvó iskola is – folyamatos fizikai-,

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2011.
4. évfolyam 3. szám

FÜLEKY András

fiziológiai- és személyiségfejlődést biztosít az út követője számára, amelynek során a testünk alkalmazkodik és tökéletesedik az adott mozgásformához. A *budō* technikák, a páros gyakorlatok és *katák* változatossága hosszútávon valamennyi testrészt, izmot és ízületet megmozgat, és az ésszerűséget betartva fejleszt is. Különösen jótékony hatással bír egyes, a mindennapi élet során igen ritkán igénybe vett izomrészre, mint például a gerinc körüli izomzat, az alhasi rész izmai, a comb belső izmai és a fenék alsóbb izmai. A légzés a keringési rendszer az igénybevétel során – mintegy következményként – az életkornak megfelelően együtt fejlődik, alkalmazkodik a testünk többi részével. Növekszik a tüdőkapacitás, erősödnek a szívizmok, tisztul a nyirokrendszer, távoznak a felesleges salakanyagok, elég a felesleges zsír, hatékonyabbá válik az emésztés, növekszik az izmok flexibilitása, a szervezet általános állóképessége nő, javul az egyensúly- és koordinációs képesség, javulnak a reflexek.

Segítségül hívva a Meinl-Schnabel-féle mozgástanulási modellt, röviden tekintsük át azokat a lényeges jellemzőket, amelyek a *budō* mozgásformája által finomodnak, és emelkednek készségi szintre a gyakorló személyben:¹³

1. a stílus szerinti mozgásszerkezet magas szintű, variábilis, formailag pontos végrehajtása tökéletes időzítéssel. Ez a kreatív finomkoordináció szintje;
2. a mozgásfolyamatot optimális és célszerű izomhasználat, koordinált erőközlések, tökéletes szinkronizáció, felesleges mozgások hiánya jellemzi. Éppen ezért a gyakorlást igen kisszámú sérülés kíséri;
3. tökéletes információ felvétel és feldolgozás, ami egyben szelektív is;
4. az érzékszervek kapacitásának optimális kihasználása;
5. a megfigyelés, a mozgásemlekezet pontos, felbontóképessége rendkívül részletes. Ez már olyan szint, amihez nem mindig elég a sok gyakorlás, inkább adottság kérdése;
6. félelem előfordulhat, de azt megfelelően képes kezelni, előnyé alakítani;
7. a „kell” és a „van” érték tökéletes megérzése, vagyis a leghatékonyabb és/vagy mintaszerű mozgás teljes ismerete és saját képességi szintünk helyes felmérése, hozzáillesztése. A „kell” értéktől való kis eltérést is érzékeli;
8. külső-belső feltételek változása nem befolyásolja a végrehajtást, a feltételek nem zavarják;
9. mind a belső- mind a külső szabályzó kör tökéletesen működik. Vagyis a szabályzó kör dominancia szempontjából a zárt jellegű mozgáskészségek (a környezet állandó és befolyásolható, a mozgáskészség konstans karakterű, finom motoros, kivitelezés, tanulás jellemzi, technikai ügyességgel jár) és a nyílt jellegű mozgáskészségek (a környezet változó, nehezen befolyásolható, a mozgáskészség variábilis karakterű, perceptuomotoros (érezkelés, észlelés), döntés, tanulás jellemzi, taktikai ügyességgel jár) is magas szintet mutatnak;
10. tökéletes korrekciók, tökéletes anticipáció a tevékenység minden fázisában, miközben a mozgásban és kivitelezésben az egyéniség megmutatkozik;
11. a képességek tekintetében csak igen nagy tét-stressz esetén történik visszaesés;
12. fáradás a fizikumnak megfelelő, de egyéb technikákkal kompenzálásokra is képes. Az aktuális fiziológiai állapotra az adott fizikai és idegrendszeri terhelés kiegyensúlyozottan hat, a jelentős tapasztalat és alkalmazkodási képesség segít abban, hogy a terhelések kölcsönösen ne gyengítsék egymást. A mozgásfolyamatokat az energiafelhasználás jelentős kontrollja jellemzi;
13. kortikális felügyelet csak a döntések meghozatalának idejére szorítkozik, a mozgásszabályozás automatizált.

Ennek következtében az idegrendszeri fáradtság csak igen későn jelentkezik.

A harcművészet intenzív gyakorlása által, idővel számos olyan képesség alakul ki az adott személyben, ami a katonai kiképzés eredményeképpen elvárt egyéni és csoportképeségekhöz jól igazodik. Ilyenek a percepciók képesség, a reakció készség, helyes mozgásszerkezet gyors megértése és elsajátítása, optimális szinkronizáció, információ felvétel és feldolgozás, érzékszervek használatának helyes módja, megfigyelés, mozgásemlekezet, a félelem önálló és gyors

¹³ NÁDORI László: Az edzés elmélete és módszertana. Bp.: Magyar T. E., 1991. pp.164-181.
idézetek Dubecz J. – Radák Zs.: egyetemi TF előadás anyagából (2000)

FÜLEKY András

feldolgozása, a „kell” és a „van” érték tökéletes megérzése, szükséges introvertáltság, asszertvitás, anticipáció és absztraháló képesség, a pszichés eredetű fáradás minimalizálása, fizikai okokra korlátozása.

ÖSSZEGZÉS

A katonai kiképzés legfontosabb szempontja, hogy a lehető leghitelesebb módon visszaigazolást kapjunk a technikáink hatékonyságát illetően. Ez jelentősen növeli az önbizalmunkat is, amely visszacsatol az adott technika adott helyzetben történő kétséget kizáró, bátor alkalmazásához is. A japán történelemben az 1603 utáni időszakban hasonló kérdések merültek fel a harcművészetet gyakorlók körében, mint a mai modern hadviselés kiképzőiben, tudniillik, hol nyerhetünk visszaigazolást, hogy a kiképzésünk a megtanult és begyakorolt technikai repertoárunk valóban éles helyzetben is működni fog, és az elménk sem hagy cserben. Ugyanis egészen más a *dōjō* (értsd: gyakorlótér) és más a csatamező.

A *budō* nem vallás és nem is pusztán az ellenfél megsemmisítésére szolgáló technikák tárháza, hanem a lélek nevelése és tökéletesítése.

A mai világban, ami az embertelen tempóján és versenyorientáltságán túl évszázados értékeiben is megrendült, hitében megingott, tele identitászavarokkal küzdő emberekkel, nem lehet elképzelni hasznosabb és értékesebb befektetést, mint az önfejlesztést. Meggyőződésem szerint ehhez segít a *budō*. Talán a fent ismertetett előnyöknek is betudható, hogy az utóbbi időben a *budō* egyre jelentősebb népszerűségnek örvend világszerte.

A japán közoktatásban mára ismét kiemelt helyen szerepel a *budō* oktatása, annak nevelő, személyiségformáló hatása, a nemzeti identitástudat, a hazafias nevelés és neveltetés megteremtése a hagyományok követése és tiszteletben tartása okán.

A *budō* útját járó ember olyan alapelvekre támaszkodhat, mint bátorság, hősiesség, helyes döntések, helyes magatartás, helyes cselekvés, becsületesség, őszinteség, hűség, emberek iránti jóakarát, megbecsülés, előzékenység. Természetesen ezek a személyiségbeli elvárások a 21. században egy hivatásos katonától utópisztikusnak tűnhet és sokszor összeegyeztethetetlen a feladatokkal is. Mindezen túl a *budō* követése nem hoz látványos, gyors sikereket, azonban hosszútávon olyan mélyreható személyiségformáló erővel bír, amely a gyakorló számára élethosszig kitart, miközben tevékenységét, életformáját megbecsülés és tisztelet övezi.

Kulcsszavak: budō, bushi, nevelés, katonai személyiségfejlesztés, készségfejlesztés.

Keywords: budō, bushi, education, military improvement of personality, development of skills

FELHASZNÁLT IRODALOM

- FERBER Katalin: Mindenki szellemi kalauza. Bp.: Józsoveg Műhely Kiadó, 2009.
- FRÉDÉRIC, Louis: Japán hétköznapjai a samurájok korában 1185-1603. Bp.: Gondolat Kiadó, 1974.
- HIDASAI Judit: Vissza Japánba. Bp.: Terebtes Kiadó, 2003.
- KANAZAVA József: Még egy szót Japánról. Bp.: Filum Kiadó, 1998.
- LOUIS, Thomas – ITO, Tommy: Szamuráj, a harcos törvénykönyve. Hn.: Reneszánsz Könyvkiadó Kft., 2008.
- NÁDORI László: Az edzés elmélete és módszertana. Bp.: Magyar T. E., 1991.
- SZMANDRA Tamás: A gyakorlás általi jellemformálás és a mögötte rejlő tudatfolyamatok rendszere a shotokan karatében, Bp.: Szakdolgozat (TKBF) 2006.